

Osnova předmětu AEB-56

1. Pojem města. Starověké město a jeho archeologický výzkum

2. Raně městské útvary v severní, západní a jižní Evropě. Města islámského světa.

3. Raně městské útvary ve střední a východní Evropě

4. Raně městské útvary v českých zemích

5. Zrod institucionálního města ve západní a střední Evropě

6. Zakládání komunálních měst v českých zemích v rámci proměny struktury středověkého osídlení.

7. Výzkum středověkého města. Přístupy, otázky a metody.

8. Přírodní prostředí středověkého města, zacházení s odpadem, zásobování vodou. Základní komponenty – parcely, komunikace, veřejná prostranství atd.

9. Parcela a její struktura. Vývoj měšťanského domu.

10. Náměstí a ulice, radnice a tržnice. Opevnění středověkého města.

11. Výzkum výroby a obchodní směny středověkých měst.

12. Církev ve městě – kostely, kláštery, hřbitovy, špitály. Středověký měšťan ve světle archeologie a přírodních věd.

Základní literatura

Obecné přehledy a syntézy

McCormick, M. 2001: Origins of the European Economy. Communications and Commerce. Cambridge.

Hoffmann, F. 2008: Středověké město v Čechách a na Moravě. Praha.

Kirilov, T. 2006: Die Stadt des Frühmittelalters in Ost und West. Bonn

Klápště, J. 1996: Urbanizace střední Evropy jako archeologický problém, in: Słowiańszczyzna w Europie średniowiecznej II, Wrocław, 23–30.

Klápště, J. 2005: Proměna českých zemí ve středověku. Praha.

Brachmann, H.J. – Klápště, J. (ed.) Hausbau und Raumstruktur früher Städte in Ostmitteleuropa, Památky archeologické, Supplementum VI, Praha 1996

Piekalski, J. 1999: Od Kolonii do Krakowa, Przemiana topografii wczesnych miast, Wrocław.

Wickham, Ch. 2005: Framing the early Middle Ages: Europe and the Mediterranean 400–800. Oxford.

Starověké město

Prosecký, J. a kol. 1999: Encyklopedie starověkého Předního východu, Praha.

Trigger, B. G., O'Connor, D., Lloyd, A. B. a kol. 2005: Starověký Egypt. Dějiny společnosti, Praha.

Zwischen Römersiedlung und mittelalterlicher Stadt, Beiträge zur Mittelalterarchäologie in Österreich 17, 2001.

Raná města – Evropa

Campbell, J. G., Batey, C., Clarke, H., Plage, R. I., Price, N.S. 1998: Svět Vikingů, Praha.

Europas Mitte um 1000. Beiträge zur Geschichte, Kunst und Archäologie 1-3, Stuttgart 2000 (česká mutace Střed Evropy okolo roku 1000, svazek esejí 1,2, katalog, Praha 2002.

Brandt, K., Müller-Wille M.(eds.), 2001: Haithabu und die frühe Stadtentwicklung im nördlichen Europa, Neumünster.

Henning (ed.) 2007: Post-Roman Towns, Trade and Settlement in Europe and Byzantium. Vol. 1. The Heirs of the Roman West./1. 2. Byzantium, Pliska, and the Balkans. Millennium-Studien, 5/2. Berlin/New York.

Leciejewicz, L. 1968: Miasta Slowian północnopolabskich, Wrocław – Warszawa – Kraków.

Moździoch, S. 1994: The origins of the medieval Polish towns, Archaeologia Polona 32, 129–154.

Raně městské útvary v českých zemích

Boháčová, I. Poláček, L. 2008 : Nebenareale frühmittelalterlicher Zentren als Gegenstand der archäologischen Forschung. In: I. Boháčová – L. Poláček, eds., Burg – Vorburg – Suburbium. Zum Problematik der Nebenareale frühmittelalterlicher Zentren. Internationale Tagungen in Mikulčice 7. Brno, 9-17.

Macháček, J. 2009: Pohansko bei Břeclav. Ein frühmittelalterliches Zentrum als sozialwirtschaftliches System, Bonn 2007

Žemlička, J. 1978: Přemyslovská hradska centra a počátky měst v Čechách, Československý časopis historický 26, 559 - 586.

Žemlička, J. 1996: Entstehung und Entfaltung der Marktorganisation in Böhmen und Mähren, Památky archeologické – Supplementum 6, 17-27.

Wihoda, M. 2010: Morava v době knížecí. Praha.

Vrcholně středověké město Evropa

Bednár, P., Fottová, E. 2006: Aktuálny stav bádania genézy stredovekých miest západného a stredného Slovenska z hľadiska archeologických výskumov R. Czaja – G. Nawrołska et al. (ed.), *Archaeologia et historia urbana. Pamięci Tadeusza Nawrołskiego*, Elbląg, 139–166.

Čaplovič, D. 1995: Počiatky stredovekého mesta na území Slovenska, *Archaeologia historica* 20, 247–264.

Donat, P. 1996: Zum städtischen Hausbau des Hochmittelalters in Mittel - und Süddeutschland, *Hausbau und Raumstruktur früher Städte in Ostmitteleuropa*, *Památky archeologické - Supplementum* 6, Praha, 29–39.

Donat, P. 2000: Zum städtischen Hausbau des 13. Jhs im östlichen Mitteleuropa, *Slavia Antiqua* 41, 2000, 129–172

Rębkowski, M. 2001: Pierwsze lokacje miast w księstwie zachodniopomorskim. *Przemiany przestrzenne i kulturowe*, Kołobrzeg

M. Flüeler – N. Flüeler (eds.) 1992: *Stadtluft, Hirsebrei und Bettelmönch, die Stadt um 1300*, Stuttgart - Zürich 1992.

Piekalski, J. 2004: *Wczesne domy mieszczan w Europie Środkowej. Geneza-funkcja-forma*, Wrocław.

Piekalski J. 2005, *Przemiany topografii miast Europy Środkowej w XII-XIII wieku. Aktualne problemy badawcze*, w: L. Leciejewicz, M. Rębkowski (red.), *Civitas Cholbergensis. Transformacja kulturowa w strefie nadbałtyckiej w XIII w.*, Kołobrzeg, s. 73-82.

Piekalski J. 2006, *Stan czystości średniowiecznych miast Europy Centralnej. Zarys problemu z punktu widzenia archeologa*, *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej*, nr 3-4, 2006, s. 272-277.
Scheffel, M. 1990: *Mittelalterlicher Holzbau in den Städten des niederdeutschen Raumes und der angrenzenden Küstengebiete*, *Lübecker Schriften zur Archäologie und Kulturgeschichte* 20, 7–100.

Procházka Rudolf, *Odras vrcholně středověké urbanizace v archeologických pramenech na základě vybraných příkladů. Reflection of the High Medieval Urbanization in Archaeological Sources Based on Selected Examples*, *Přehled výzkumů* 51, 2010, 209–247.

Steuer, H., Biegel, G. (eds.) 2002: *Stadtarchäologie in Norddeutschland westlich der Elbe*, *Zeitschrift für Archäologie des Mittelalters*, Beiheft 14, Bonn.

Wachowski, K (red.) 1995: *Kultura średniowiecznego Śląska i Czech. Miasto*, Wrocław.

Steuer, H. (ed.) 1986: *Zur Lebensweise in der Stadt um 1200, Ergebnisse der Mittelalterarchäologie*, Bericht über ein Kolloquium in Köln vom 31. Januar - 2. Februar 1984. *Zeitschrift für Archäologie des Mittelalters – Beihefte*, Band 4. Köln.

Vrcholně středověké město- české země

- Doležel, J. 2000: K městskému zřízení na středověkém Brněnsku do roku 1411, *Medievalia archaeologica* II, 159–259.
- Doležel, J. 2009: Nová centra přemyslovských Čech a Moravy ve 13. století. In: Sommer, P. – Třeštík, D. – Žemlička, J. (eds.), *Přemyslovci. Budování českého státu*, Praha, 351-361, 366-377, 623-626, 741-742.
- Hoffmann, F. 2009: *Středověké město v Čechách a na Moravě*. Praha.
- Holub, P. – Kolařík, V. – Merta, D. – Peška, M. – Zapletalová, D. – Zůbek, A. 2005: Ke stavu poznání nezděné měšťanské architektury vrcholně středověkého Brna, *Forum urbes medii aevi* II, 44 –101.
- Horská, P. – Maur, E.– Musil, J. 2002: *Zrod velkoměsta. Urbanizace českých zemí a Evropa, Praha – Litomyšl 2002*
- Kejř, J. 1998: *Vznik městského zřízení v českých zemích*, Praha.
- Klápště, J. 2004: Hausbau früher Lokationsstädte in Böhmen: Verlegenheiten eines archäologischen Themas, in: R. Czaja – G. Nawrołska et al. (ed.), *Archaeologia et historia urbana. Pamięci Tadeusza Nawrołskiego*, Elbląg, 81–87.
- Klápště, J. – Procházka, R. 2006: Archeologický výzkum počátků lokačních měst v českých zemích, in: C. Buško, M. Goliński, B. Krukiewicz (eds.), *Procesy lokacyjne miast w Europie środkowo-wschodnej*, Wrocław, 175–186.
- Procházka, R. – 2000: Zrod středověkého města na příkladu Brna (K otázce odrazu společenské změny v archeologických pramenech), *Medievalia archaeologica* 2, 7–158.
- Procházka, R. 2006: Město – fenomén doby posledních Přemyslovců, in: Fifková, Renáta, *Sága moravských Přemyslovců. Život na Moravě od 11. do počátku 14. století. Sborník a katalog výstavy pořádané k 700. výročí tragické smrti Václava II., posledního českého krále z dynastie Přemyslovců*, Olomouc – Brno, 153–172.
- Procházka, R., 2007: Area ... sive parva, sive magna...Parcela ve vývoji raného a komunálního města – Plot in the development of the early and communal Town, in: *Parcelace a uliční síť ve vrcholně středověkých městech střední Evropy*, *Forum urbes medii aevi* IV, 6–41.
- Procházka, R. 2007: Archeologie a poznání moravských a slezských měst, *Archaeologia historica* 32, 37–80.
- Procházka R. 2010: Odras vrcholně středověké urbanizace v archeologických pramenech na základě vybraných příkladů. Reflection of the High Medieval Urbanization in Archaeological Sources Based on Selected Examples, *Přehled výzkumů* 51, 209–247.
- Richter, M. 1982: *Hradištko u Davle, Městečko ostrovského kláštera*, Praha .

Široký, R. 2000: Pitná, užitková a odpadní voda v českých městech ve středověku a v raném novověku. Stav a perspektivy archeologického poznání, *Památky archeologické* 91, 347–411.

Žemlička, J. 2002: Počátky Čech královských 1198–1253. Proměna státu a společnosti. Praha.

Žemlička, J. 2011: Přemysl Otakar II. Král na rozhraní věků. Praha.